

Бурило Юрій Павлович,
*д.ю.н., доцент, завідувач кафедри
адміністративного права і процесу
ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»*

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ЕЛЕКТРОННОГО БІЗНЕСУ: ВИКЛИКИ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ

Розвиток сучасного інформаційного суспільства нерозривно пов'язаний з електронним бізнесом. По-суті, економічна платформа інформаційного суспільства, якою є цифрова економіка – це і є електронний бізнес, тобто господарювання, засноване на інформаційно-комунікаційних технологіях. Як будь-яка інша важлива сфера суспільного життя сучасна цифрова економіка регулюється правовими нормами. В Україні як у всіх інших державах приймається дедалі більше нормативно-правових актів, що регулюють застосування інформаційно-комунікаційних технологій в економічній сфері. Прикладами цього є, зокрема Закони України «Про електронну комерцію», «Про телекомунікації», «Про захист інформації в інформаційно-телекомунікаційних системах», «Про платіжні системи та переказ коштів в Україні» та ін. Таким чином розвивається інформаційне право, формуючи правове підґрунтя розвитку цифрової економіки та інформаційного суспільства.

Власне кажучи весь, сучасний період розвитку інформаційного права здебільшого і обумовлений розвитком інформаційно-комунікаційних технологій та їх широким застосуванням у сфері економічних відносин. Закономірно, що формування правової основи інформаційної економіки – це складний процес, пов'язаний з численними викликами, привнесеними інформаційно-технологічною революцією. Однак, так чи інакше, з більшим або меншим успіхом правова система адаптується до сучасних соціо-технічних реалій і вчиться на них реагувати. Зокрема можемо спостерігати й заповнення того правового вакууму, який спостерігався стосовно електронної комерції.

Закон України “Про електронну комерцію”, хоч і з великим запізненням порівняно з іншими країнами, але, все ж таки, був прийнятий у 2015 році. Бачимо також більш активну боротьбу з кіберзлочинами, спроби захистити правовими засобами права інтелектуальної власності в мережі Інтернет.

Однак, всі ці відносні успіхи в царині правового регулювання електронної економіки релевантні лише щодо тих інформаційно-комунікаційних технологій сучасного технологічного укладу. Всі вони можуть бути поставлені під сумнів або взагалі нівельовані наступним технологічним укладом, який буде заснований на штучному інтелекті.

Штучний інтелект – це вже не фантастика. Перші успішні спроби створення такого інтелекту мають місце вже сьогодні. З відкритих джерел відомо, що елементи штучного інтелекту використовуються у найсучасніших винищувачах США, Росії та Китаю. В цивільній сфері теж є перші приклади. Так, нещодавно у липні 2017 року з’явилася інформація від компанії Facebook, що два їх роботи, а саме чат-боти на ім’я Боб та Еліс винайшли власну мову та почали самостійно спілкуватися між собою. Інженерам довелося відключити їх від мережі та перепрограмувати інших ботів таким чином, щоб ті не змогли вигадувати власні способи спілкування. Це лише перші приклади того, наскільки людство просунулося вперед в плані створення інформаційно-комунікаційних систем нового покоління – систем, побудованих на штучному інтелекті.

Такі системи поряд з очевидними перевагами, такими як, насамперед, здатність самостійно і швидко навчатися та адаптуватися до змін у навколишньому середовищі, таять в собі й чимало загроз, про які людство поки що серйозно не замислюється. В цьому зв’язку нещодавно відомий венчурний інвестор та засновник компаній Tesla та SpaceX – Ілон Маск назвав штучний інтелект загрозою для всього людства, з якою ще доведеться зіткнутися.

Не вдаючись в апокаліптичні сценарії із серії «війна машин», в економічній площині застосування інформаційно-комунікаційних систем, побудованих на штучному інтелекті, теж важко прогнозувати. Уявімо роботу такої системи на фондовій біржі, коли завдяки їй

може бути спровокована масштабна фінансову криза, банкрутство одних компаній та шалене збагачення інших. Хто в такому разі має нести відповідальність за роботу такої системи?

Головна відмінність між сучасними інформаційно-комунікаційними системами та системами, які побудовані на штучному інтелекті, полягає в тому, що сьогодні інформаційно-комунікаційні системи запрограмовані, а відтак і керовані людиною. Однак, невдовзі новітні інформаційно-комунікаційні системи завдяки штучному інтелекту будуть здатні самостійно себе програмувати, самостійно навчатися і зможуть самостійно приймати рішення, неочікувані для людини, яка їх створила. Вони вийдуть з під контролю.

Непідконтрольність новітніх інформаційно-комунікаційних систем людині становить головний виклик для права. Механізм правового регулювання завжди був налаштований таким чином, щоб впливати на людину як свідому розумну істоту, яка має певні уявлення про добро і зло і завдяки цьому може сприймати правові настанови та коригувати свою поведінку відповідно до них. Саме тому людина і вважається суб'єктом права та суб'єктом правовідносин, в тому числі інформаційних. Вже через дії людини як суб'єкта правовідносин досягається вплив на об'єкти правовідносин, зокрема й елементи інформаційно-телекомунікаційних систем і відповідних технологій. Така традиційна модель правового впливу цілком спрацьовує щодо сучасних інформаційно-телекомунікаційних систем, оскільки вони запрограмовані людиною, а отже людина може на них впливати в той чи інший спосіб.

Однак, чи працюватиме така класична модель правового регулювання стосовно інформаційних відносин в тому числі в економічній сфері в умовах, коли на ці відносини впливає не лише людина як суб'єкт права, а ще й штучний інтелект? При цьому з часом цілком ймовірно може стати ситуація, коли саме штучний інтелект впливатиме на інформаційні системи та інформаційні відносини в економіці, а відтак і на всю економічну систему значно більше ніж сама людина.

Розвиток штучного інтелекту, його масштабне впровадження в інформаційно-комунікаційні платформи, на яких працює бізнес,

з часом може наблизити нас до того, значна частина інформаційних відносин в економіці, а відтак і сама економіка де-факто вийде з під впливу людини і права. Наслідки цього можуть бути не прогнозовані і загрозові.

Відповідь на цей виклик для людства і правової системи потрібно починати шукати вже сьогодні, коли штучний інтелект лише зароджується, тому що взавтра, коли він міцно стане на ноги і пустить коріння у всі сфери життя, а економіка буде однією з перших таких сфер, може бути пізно.

Що може запропонувати юридична наука для вирішення окресленої проблеми? Поки що на це питання важко відповісти. Можна лише робити спроби теоретизувати над тим, як прилаштувати традиційний механізм правового регулювання до нових реалій інформаційної економіки, побудованої на штучному інтелекті. Однак, як адаптувати право, вплив якого завжди був спрямований на людську свідомість, до паралельної інтелектуальної реальності, в якій крім людини як істоти розумної з'являться не менш розумні інформаційні системи зі своїм власним штучним мисленням. По-суті, ми матимемо справу з новим видом розумних істот, які правових настанов не сприймають, принаймні так як їх звикла сприймати людина.

Може варто вдатися до чергової теорії фікції і визнати такі системи зі штучним інтелектом суб'єктами права? На разі, звісно, це звучить як якась-собі юридична ересь, як повне юридичне невігластво... А може відповідь набагато простіша і лежить на поверхні... Що нам готує майбутнє ми не знаємо... Можемо лише здогадуватися...

Так чи інакше, одним із важливих завдань юридичної науки, насамперед, науки інформаційного права невдовзі стане подолання викликів, зумовлених штучним інтелектом. І чим раніше науковці-юристи займуться цим питанням, тим краще для електронного бізнесу...